

Wrocław, 2015-04-26

Prof. zw. dr hab. Bogusława Drelich-Skulska
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Katedra Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych
boguslawa.drelich-skulska@ue.wroc.pl

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
Mgr Agnieszki McCaleb
pt. „*The role of central and sub-national governments*
***in internationalization of Chinese companies*”**
(promotor: prof. dr hab. Gunter Heiduk)
Warsaw School of Economics
Collegium of World Economy

Niniejsza recenzja zawiera następujące treści:

1. Dobór problematyki badawczej i tematu rozprawy
2. Cele pracy i hipotezy badawcze
3. Metody badawcze
4. Układ i treść pracy
5. Strona formalna pracy
6. Rezultaty badawcze
7. Konkluzja końcowa

1. Dobór problematyki badawczej i tematu rozprawy

Literatura naukowa dotycząca rozwoju gospodarczego i ekspansji Chin jest bardzo bogata. Czynniki wzrostu tego państwa są wielorakie i zmienne w czasie. Najczęściej wymienia się wśród nich pragmatyzm, gradualizm działań, umiejętność twórczego korzystania z osiągnięć innych krajów oraz globalnej polityki gospodarczej i sytuacji międzynarodowej, dalekowzroczne strategiczne myślenie polityczne o rozwoju kraju, a także umiejętność spokojnej i konsekwentnej realizacji celów¹. Na kanwie powyższych stwierdzeń, warto więc zauważyć dominację czynników instytucjonalnych nad materialnymi, chociaż te ostatnie okazały się niebywale wysokie. Znaczenie dominacji i siła instytucjonalnych czynników w

¹ Recenzentka jest świadoma zarówno pozytywnego wpływu wskazanych czynników wzrostu Chin jak i ich negatywnych aspektów oddziaływania na relacje biznesowe i społeczne w tym kraju oraz na otoczenie zewnętrzne chińskiej gospodarki.

ekspansji Chin nie powinno dziwić, jeśli uwzględnimy fakt, że historia tego kraju liczy ponad 5 000 lat.

Od początku dekady lat 80. Chiny bazując na przemysłanej kombinacji takich czynników jak: konsekwentnie wspierany postęp techniczny, wykorzystywanie wewnętrznych oszczędności jako źródła finansowania przeprowadzanych reform gospodarczych i budowanej twardej infrastruktury oraz, a może przede wszystkim, aktywna rola państwa stopniowo otwierały gospodarkę i sprzyjały internacjonalizacji podmiotów gospodarczych. Już wówczas ustanowiono specjalne strefy ekonomiczne na wschodnim wybrzeżu (najsłynniejsza – Pudong – powstała w Szanghaju), w których przedsiębiorstwa – głównie z udziałem kapitału zagranicznego – funkcjonowały w warunkach quasi-rynkowych. Z czasem pozytywne wyniki funkcjonowania takich przedsiębiorstw spowodowały, że status specjalnej strefy ekonomicznej uzyskało całe wschodnie wybrzeże. To z kolei ułatwiło przekształcanie przedsiębiorstw państwowych w całym Chinach w spółki prawa handlowego i dzięki temu poprawę efektywności ich funkcjonowania.

W kolejnych dekadach konsekwentna realizacja planów rozwoju Chin oraz sprzyjająca koniunktura w gospodarce światowej, a także przyjęta w 2000 r. polityka „Go Global Policy” zachęcająca rodzime przedsiębiorstwa do podejmowania działalności na rynkach zagranicznych pozytywnie oddziaływały zarówno na rozwój przedsiębiorstw państwowych jak i, choć w znacznie mniejszym stopniu, na firmy prywatne.

W oparciu o poczynione uwagi należy stwierdzić, iż opiniowana dysertacja przygotowana przez panią mgr Agnieszkę McCaleb jest oryginalnym i napisanym dobrym językiem ekonomicznym, interdyscyplinarnym dziełem, a dobrana problematyka jest bardzo interesująca ze względu na duży ładunek wiedzy dotyczącej wykorzystywanych instrumentów polityki gospodarczej w Chinach, które stymulują i wspierają, a czasem ograniczają mechanizmy umiędzynarodowienia przedsiębiorstw chińskich.

2. Cele pracy i hipotezy badawcze

Głównym celem badawczym recenzowanej pracy jest: *to examine the role of Chinese central and sub-national governments' policies on internationalization of Chinese companies since the launch of Go Global Policy in 2000* (s.6).

Główna hipoteza brzmi: *Chinese central and sub-national governments' policies facilitate OFDI and reduce risks in foreign operations* (s.7). Autorka uzupełnia to stwierdzenie stawiając dwie hipotezy pomocnicze:

- *Chinese governmental institutions in charge of internationalization of companies (Go Global Policy) differ from Japanese and South Korean ones in terms of features, organizational structure as well as relations with business sector.*
- *China's government actively promotes OFDI through financial incentives, provision of related information and training, economic diplomacy, establishment of overseas trade and economic cooperation zones (s.6).*

Na podstawie lektury dysertacji mogę stwierdzić, iż zarówno cel pracy jak i przyjęte hipotezy zostały zrealizowane.

3. Metody badawcze

Autorka we wstępie rozprawy deklaruje, iż w przygotowaniu pracy wykorzystwała przede wszystkim następujące metody badawcze: „*The main research method is critical descriptive analysis that is the most suitable for investigating the research problem. ... In addition to the aforementioned descriptive analysis an empirical research was conducted using personal interviews based on standardized questionnaire that extends the existing state of knowledge* (s.7). Pytania zawarte w ankiecie zostały sformułowane w sposób rzeczowy i trafny, co umożliwiło Doktorantce zebranie właściwych informacji, które były niezbędne do prawidłowego wnioskowania. Należy podkreślić, iż lektura recenzowanej rozprawy doktorskiej pozwala stwierdzić, iż wskazane metody zostały w dojrzały sposób zastosowane w procesie pisania dzieła.

Obowiązkiem recenzenta jest również napisanie kilku logicznych uwag na temat wykorzystanych źródeł informacji. W związku z tym pragnę stwierdzić, iż pani mgr A. McCaleb sięgnęła zarówno do światowych zasobów literatury przedmiotu w językach: polskim, angielskim i chińskim (znalazły się wśród nich zarówno pozycje zwarte jak i rozporoszone) oraz poprawnie wykorzystwała akty prawne oraz statystyki publikowane przez centralne i regionalne agencje rządowe w Chinach oraz raporty sporządzane przez chińskie Ministerstwo Handlu (MOFCOM).

4. Układ i treść pracy

Praca - napisana w języku angielskim - liczy 225 stron i składa się z pięciu rozdziałów, wstępu, zakończenia, streszczenia w języku polskim, dwóch załączników (ankiety w języku angielskim i w języku chińskim), spisu tabel, spisu rysunków oraz wykazu skrótów i bibliografii. Układ

pracy jest prawidłowy, a kolejność i tematyka rozdziałów nie budzą zastrzeżeń, gdyż widać ich logiczne następstwo i związki merytoryczne.

Rozdział I: *Internationalization of firms: theory and East Asian approaches*

Rozdział pierwszy recenzowanej pracy tworzy osnowę teoretyczną i historyczną dla rozważań prowadzonych w kolejnych rozdziałach. Autorka ukazała teoretyczne aspekty procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem modelowych rozwiązań obserwowanych na rynkach wschodzących. Poczynione rozważania stanowiły podłoże do analizy przyczyn podejmowania bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz wyboru strategii wejścia na rynki obce. Równie interesująca jest porównawcza prezentacja procesu i specyfiki internacjonalizacji przedsiębiorstw w Azji Wschodniej w której uwzględniono doświadczenia Japonii, Korei Południowej oraz Chin.

Wyważenie takiego wprowadzającego rozdziału teoretycznego jest sprawą niewdzięczną, ponieważ zawsze można postawić zarzut, że jest w nim zbyt wiele lub zbyt mało. Na przykład można przyjąć z uznaniem dokonanie zwięzłej charakterystyki teoretycznych aspektów procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw, natomiast zastanowić się dlaczego nie odnajdujemy bardziej wyczerpującej charakterystyki struktury własnościowej i branżowej przedsiębiorstw chińskich, co pozwoliłoby uwypuklić specyfikę czynników wewnętrznych i zewnętrznych wpływających na ich rozwój. Pomijając jednak szczegóły, należy podkreślić, iż rozdział pierwszy został przygotowany profesjonalnie i stworzył bazę merytoryczną dla dalszych rozważań, co wyżej zaznaczono.

Rozdział II: *Institutional embeddedness of East Asian multinational companies*

W rozdziale drugim recenzowanej pracy przedmiotem analizy są teoretyczne aspekty wpływu otoczenia instytucjonalnego na umiędzynarodowienie przedsiębiorstw z Azji Wschodniej. Można w nim wyróżnić dwie wzajemnie uzupełniające się i logicznie powiązane płaszczyzny rozważań. Pierwsza z nich prezentuje pojęcie instytucji North'a, a także paradygmat OLI, który poszerzono o wymiar instytucjonalny oraz, co bardzo istotne w analizie specyficznych powiązań w gospodarce chińskiej, model biznesowy bazujący na *quanxi*. Druga część bada istotę oraz ukazuje specyficzne rozwiązania Asian Development State Model (AMPR), w odniesieniu do rozwiązań instytucjonalnych i polityki odnoszących się do internacjonalizacji przedsiębiorstw w Japonii, Korei Południowej lecz przede wszystkim w Chinach.

Rozważania teoretyczne prowadzone w tym rozdziale w naturalny sposób dopełniają treści odnoszące się do procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw oraz czynników

decydujących o ekspansji na rynki zagraniczne, które Autorka poczyniła w rozdziale pierwszym.

Rozdział III: *Central government and Go Global Policy*

Obszarem badawczym w tym rozdziale jest wielowymiarowa analiza Go Global Policy zainicjowanej w Chinach w 2000 r. a także rola rządu centralnego w internacjonalizacji rodzimych przedsiębiorstw. Autorka podzieliła rozdział na cztery części omawiając w nich kolejno: ewolucje polityki „wyjścia”, proces zatwierdzenia i kontroli chińskich bezpośrednich inwestycji zagranicznych, instrumenty wspierające ekspansję przedsiębiorstw chińskich na rynki zagraniczne oraz rolę rządu centralnego w ograniczaniu ryzyka związanego z podejmowanymi inwestycjami zagranicznymi. Charakterystyka poszczególnych elementów prowadzonej polityki – oparta o informacje pochodzące z chińskich aktów prawnych - została dokonana w sposób bardzo syntetyczny lecz jednocześnie rzeczowy, co należy uznać za atut.

Rozdział IV: *Sub-national Governments and Go Global Policy*

Przygotowanie rozdziału czwartego wymagało od Autorki bardzo wiele wysiłku i cierpliwości w próbie dotarcia do kompletnych danych, które umożliwiają rzeczywiste odzwierciedlenie znaczenia i roli samorządów lokalnych w realizacji Go Global Policy. Doktorantka wyróżniła w niniejszym rozdziale dwie części. W pierwszej z nich scharakteryzowała strukturę chińskich zagranicznych inwestycji zagranicznych analizując je przez pryzmat prowincji, regionów autonomicznych i miast oraz podkreślając znaczącą i wiodącą rolę regionów wschodniego wybrzeża jako źródeł tych inwestycji wychodzących. Natomiast w drugiej części skoncentrowała się na wskazaniu roli chińskich władz lokalnych jako promotorów OFDI oraz podjęła próbę oceny ich działań ukazując przykłady trzech miast: Shenzhen, Ningbo oraz Kunming.

Moje wątpliwości związane z lekturą tego rozdziału związane są z rzetelnością danych statystycznych wykorzystanych w jego przygotowaniu, które zostały zaczerpnięte z informacji publikowanych przez chińskie Ministerstwo Handlu (MOFCOM). Jak zauważa się w literaturze przedmiotu często są to statystyki tworzone w sposób bardzo optymistyczny i zawyżający rzeczywiste wartości, co jest związane zarówno ze sposobem ich gromadzenia, jak i z dążeniem do podkreślenia znaczenia opracowujących je agend rządowych i utrwalenie ich pozytywnego wizerunku w oczach decydentów chińskich.

Rozdział V: *Internationalization of Chinese companies and the role of government: empirical observations*

Piąty rozdział recenzowanej dysertacji ukazuje rolę rządu w ekspansji zagranicznej chińskich przedsiębiorstw na podstawie samodzielnie przeprowadzonych badań empirycznych. Można w nim wskazać trzy logicznie powiązane ze sobą obszary. Przedmiotem pierwszego obszaru jest konstrukcja i metodyka badań, a w drugim Autorka charakteryzuje chińskie przedsiębiorstwa, które zostały wyselekcjonowane jako próba badawcza. Natomiast w trzecim obszarze, który zamyka ten rozdział, Doktorantka stara się uzyskać odpowiedź na pytanie, jaka jest rzeczywista rola rządu chińskiego w procesie umiędzynarodowienia chińskich podmiotów gospodarczych oraz jak jest ona oceniana przez respondentów.

Zdaniem Recenzentki rozdział piąty ma kluczowe znaczenie dla całości rozprawy, gdyż charakteryzuje się największym wkładem własnym Autorki i niesie za sobą tzw. wartość dodaną. Jego atutem jest wyważona analiza wyników badań i dążenie do zachowania obiektywizmu. Co także istotne, pani mgr A. McCaleb zwraca również uwagę na ich ograniczenia. W efekcie przeprowadzonych samodzielnie badań Autorce udało się pozytywnie zweryfikować drugą hipotezę pomocniczą.

5. Rezultaty badawcze

W moim przekonaniu całość postępowania badawczego i osiągnięte rezultaty stanowią podstawę do nadania Doktorantce stopnia doktora nauk ekonomicznych.

W szczególności uważam, że osiągnięto postawiony przed pracą cel badawczy – celem tym było zbadanie roli polityki rządu centralnego oraz władz lokalnych w umiędzynarodowieniu chińskich przedsiębiorstw od chwili wprowadzenia Go Global Policy. Przeprowadzone przez Autorkę badania literaturowe zostały uzupełnione istotnym wkładem własnym – dokonano nie tylko prezentacji, ale przeprowadzono także ocenę i porównania poglądów innych autorów.

Uważana lektura dysertacji przygotowanej przez panią mgr A. McCaleb pozwala stwierdzić, iż Autorka dobrze dobrała argumenty w procesie prowadzonych badań, które pozwoliły jej na weryfikację przyjętej w rozprawie hipotezy głównej oraz dwóch hipotez cząstkowych.

Zarówno treść rozprawy, jak też poprawnie zastosowane procedury badawcze wskazują na dobrą wiedzę teoretyczną i metodologiczną Doktorantki w zakresie ekonomii, a także na umiejętność samodzielnej analizy zjawisk i procesów zachodzących we współczesnej gospodarce światowej. Na szczególne podkreślenie zasługuje przeprowadzenie przez Doktorantkę badań ankietowych wśród przedsiębiorstw chińskich oraz rzetelne i obiektywne omówienie ich rezultatów.

6. Strona formalna pracy

Strona formalna pracy jest jej silną stroną. Język jest poprawny, dobry stylistycznie, co sprawia, że dysertację czyta się w sposób płynny i z przyjemnością. Przypisy oraz bogatą bibliografię sporządzono w sposób nienasuujący żadnych uwag.

Drobne błędy językowe (w szczególności literowe i interpunkcyjne) można spotkać w niektórych fragmentach pracy.

7. Konkluzja końcowa

Podkreślając jeszcze raz wysokie walory poznawcze dysertacji wskazane w dokonanej recenzji oraz wskazując jej główne atuty: wysoki poziom wiedzy prezentowany w pracy doktorskiej, solidnie przygotowane i wykorzystane różnorodne metody badawcze, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia badań i wnioskowania w konkluzji stwierdzam, że rozprawa pani mgr Agnieszki McCaleb pt. *The role of central and sub-national governments in internationalization of Chinese companies* w pełni odpowiada wymaganiom merytorycznym i formalnym stawianym pracom doktorskim, które określono w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 września 2011 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. Nr 204, poz. 1200). W związku z powyższym stawiam wniosek o przyjęcie rozprawy doktorskiej pani mgr Agnieszki McCaleb i dopuszczenie Jej do publicznej obrony w dziedzinie nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia.

Zważywszy na podkreślone walory pracy stawiam również wniosek o wyróżnienie pracy nagrodą Rektora Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, a także jestem zdania, iż niniejszą rozprawę warto opublikować.

Bogusława Drelich-Skulska